ŠALOMOUNOVA MOUDROST A SLÁVA

Původ materiálu
Keřkovský Jan
Pořadí v lekci
13

VSTUPNÍ VERŠ

Ž 72,1 – 2 Žalmy 72:1 Šalomounův. Bože, předej své soudy králi a svou spravedlnost královskému synu,

2 aby obhajoval tvůj lid spravedlivě a tvé ponížené podle práva.

LITURGICKÉ ČTENÍ

1Kr 2,1-4

KATECHETICKÉ POZNÁMKY

1. klíčové pojmy, dobové a textové souvislosti:

- Šalomoun, syn a následník Davidův (v polovině 10.stol. před Kr.). Biblické podání ho spojuje s mudroslovnou tradicí a s výukou moudrosti. Nevíme přesně, kdy a v jak velkém rozsahu se uskutečňovala pravidelná výuka mudrosloví. V době předexilní prorok Jeremiáš zná funkci učitele moudrosti (Jr 18,18). Biblická tradice připisuje Šalomounovi mnoho spisů, ač on sám autorem není (Přísloví, Kazatel, Píseň písní, několik žalmů v Bibli a také díla nekanonická). Šalomoun proměnil davidovské království v naprostou jedinovládu. Zvláštní je také to, že během jeho vlády nebylo slyšet prorocké slovo. Stavbou chrámu, ač text mu přiznává, že ji podnikl v souladu s Boží vůlí (2S 7,11; 1Kr 6,11-13), dovršil svou centralizaci moci politické i náboženské. K chrámu připojil svůj palác (1Kr 7,1-12) – trůn i oltář byly takto spojeny v jednom moudrém člověku. Vytvořil tak typ vlády, který byl dříve soudcovskou tradicí odmítán. Jde o model, který byl potom běžně nazýván jako césaropapistický, proti němuž se většina Izraelců brzy vzbouřila.

- knihy královské jako dějinně sebekritický spis – ve vyprávěních o Šalomounovi i jeho ná sledovnících, ať v Judsku či v Izraeli, nečteme vypsání "historie". Osnovnou otázkou je problém selhání královské instituce a spoléhání na ni, jak to ve vší nahotě odkryla ztráta samostatnosti a babylonské zajetí. Zde byly také královské knihy redigovány. Jde v nich především o to vystopovat v přístupu panovníků a mocensko-náboženské elity Izraele kořeny selhání.

Na tom, co nám sděluje královská kniha o Šalomounovi (1Kr 3-11), je nápadný zvláštní strnulý, obřadně neosobní způsob podání. Ani stopa po lidské blízkosti a pohnutí z vyprávění o Davidovi a Saulovi. Tento způsob zprávy o Šalomounovi je pravděpodobně pravým zrcadlem jeho království. Tato nová forma království, oproti Davidovu jistě bližší absolutismu, potřebuje nápadně demonstrovat a reprezentovat moc a lesk. Šalomoun jako první má svůj královský dvůr, jímž se chce podobat orientálním králům, s velkým harémem, s velkým množstvím služebnictva, s reprezentativními budovami a nesmírným bohatstvím. Politicky dokázal Šalomoun udržovat Davidovu říši. Ve vnitřní politice učiní opatření, které mu sice nepřinese mnoho užitku, pro budoucnost se však projeví osudově: vojenskou službu, která byla pro izraelské kmeny v čas ohrožení povinná, rozšíří v dobách míru na službu robotnou. Tím překročil kompetence krále v Izraeli.

- dodržuj jeho nařízení a přikázání (1Kr 2,3) viz Dt 17,14-20. Tato slova se jako refrén opakují na klíčových místech Šalomounova příběhu (3,4; 6,12; 9,4n a zvl. 11,11). Měřítkem Šalomounova panování nejsou tedy jeho úspěchy, moudrost, bohatství, vybudování chrámu a upevnění postavení Izraele, ale jeho respekt či neposlušnost k Božímu nařízení pro krále.

- vidění v Gibeónu – místo je vzdálené 12 km severozápadně od starého Jeruzaléma a býval tu posvátný kámen. Izrael sem chodil obětovat před postavením chrámu. V pozdější době bylo obětování na těchto návrších odmítáno jako nelegitimní (Dt 12,2-6; 2Kr 23,5nn).

Hospodinovo zjevení ve snu není ve SZ výjimkou (Izák Gn 26,24; Jákob Gn 28,12 aj.) Obsah vidění má svůj význam pro charakteristiku Šalomouna a jeho vlády, jejímž rysem má být **moudrost**. Uměním **vycházet a vcházet** se zde zřejmě rozumí každodenní vladařské povinnosti, v širším smyslu však může jít i o celkový způsob života (srv. Ježíšova slova J 10,9). Obojí ovšem souvisí s vcházením a vycházením ze svatyně (Mojžíš Ex 34,34n; Dt 31,2). Mezi přední královské povinnosti patřilo **souzení lidu**, rozhodování ve všech oblastech života. K tomu je nutné **vnímavé**, doslova **slyšící** srdce, schopné vyslýchat spravedlivou při, ale hlavně slyšet Boží hlas. **Moudré a vnímavé srdce** neznamená ještě samozřejmou ochranu před pokušením uhnout z Božích cest a nedodržet Boží přikázání.

- dvě ženy u krále (3,16) – ke králi jako poslední instanci přišly dvě ženy, do jejichž sporu nemohla vnést světlo žádná svědecká výpověď, a o to je celý případ komplikovanější. Na takovém případě se vskutku může ukázat, stojí-li za Šalomounovým soudcovstvím Bůh.

- slovo proroka, oproti době krále Davida, za vlády Šalomounovy zcela umlká. Při Šalomounově korunovaci se ještě objevuje prorok Nátan (1,10n.22nn.34.38.44n), ale za celé dlouhé panování slovo proroka nezazní. Jen jednou, úplně na konci, promluví prorok Achiáš k Jeroboámovi, který tehdy byl ještě Šalomounovým dozorcem nad robotami, a ohlásí mu rozdělení říše. Je nápadné, že se žádné prorocké slovo neozve přímo Šalomounovi. Za to se několikrát vypravuje o bezprostřední rozmluvě mezi Bohem a Šalomounem (1.Kr 3.kap. a 8.kap.). Lze tomu rozumět tak, že by na izraelský trůn usedl muž, s nímž Bůh mluvil přímo a vyzbrojil si ho tak mimořádnou mocí a moudrostí, nebo tu máme model orientálního království, v němž má král, jako Boží syn, přímý přístup k Božímu slovu? Druhá možnost se nedá vyloučit. Rozhodně se dá říct, že se tato doba největšího bohatství a možná i kulturního rozkvětu stala Izraeli údobím rozevírajícím nůžky sociálních rozporů.

- Samuelovo varování se naplňuje (1S 8,11-18). Královský dvůr se rozrůstá. Izrael je znevol ňován nucenými pracemi (4,6). Šalomoun nerespektuje způsob rozdělení země, jak jej známe z doby soudců (dědictví Hospodinovo). Rozděluje Izrael na 12 správních celků. Kmen Juda je zvýhodněn, protože nemusí odvádět naturální dávky na vydržování královského dvora (1Kr 4). Z moudrého panovníka se stává marnotratný syn – rozmělní dar moudrosti na chytrost a vypočítavost (stavba oltářů cizím bohům). Proto rozpad království je pozdější tradicí pochopen jako Boží soud (kap.11).

2.úskalí příběhu:

- Šalomounův příběh tvoří v 1Kr jeden celek (kap. 2-11). Vyprávíme-li jej rozděleně – vlastně na třikrát – může jeho nejvlastnější poloha zaniknout a z Šalomouna se stane vzor úspěšného vladaře, jehož panování upevnilo státní suverenitu a umožnilo život v přepychu. Proto je třeba vždy znovu zdůraznit, že Bible hodnotí z jiného pohledu, než běžně hodnotíme klady a zápory vrchností a vládců. Jak to s Šalomounem "dopadlo", je zřetelně vyjádřeno v 1Kr 11, 11.

- nepřeceňovat Šalomounovu prosbu o vnímavé srdce. Šalomoun nebyl "sám od sebe" tak moudrý, aby si žádal vnímavé srdce – spíše v tomto bodě respektoval odkaz otce Davida.

- Šalomounovo řešení sporu – není dílem mistrného psychologa či šikovného detektiva (Hercule Poirot), ale dílem Boží spravedlnosti. Tato spravedlnost má být vyzdvižena. Není proto dobré příběh příliš dramatizovat.

3. metodické pokyny:

Zpracování úkolů z obrázku předpokládá, že děti již příběh znají. Je tedy určen na závěr po výkladu. Levou polovinu ovšem můžete využít už na začátku nebo v průběhu vyprávění. Šalomoun má možnost, aby si něco přál. Co by mu děti z navržených možností radily? Přidaly by ještě něco jiného. Jednotlivé návrhy si také můžete přepsat na kartičky, z kterých budou děti vybírat, popřípadě mohou sestavit i jejich pořadí. Pokud se děti vrací do shromáždění, mohou kartičky ukázat dospělým a vyzvat je, aby si vybrali. Výběr potom může vyústit do společné modlitby.

4. pomůcky

Blahoslav Pípal, Moudrost knihy Přísloví, Praha 1992, Kalich; udělejte si anketu nejdůležitějších lidských ctností; obrázek-socha spravedlnosti; ukázky moudrých výroků; obrázky o vykonávání soudů v dějinách: Kniha o Bibli, Albatros, s.186n.

5. motivační uvedení do příběhu:

Otázka pro mladší a střední školní věk:

Už jste po někom něco dědili (kolo, knihu...)? Doporučil vám také bývalý majitel, jak se zděděnou věcí zacházet?

Otázka pro starší školní věk:

K různým hračkám bývají připojeny návody, jak je sestavit, jak je hrát. Osvědčily se vám podobné návody? Umíte podle nich postupovat? Znáte přísloví "Dobrá rada nad zlato"? Už

jste se někdy o tom přesvědčili?

Motivace odkazuje k praktické funkčnosti moudrosti. Biblická tradice většinou nenabízí abstraktní spekulace kosmického rozměru. Horizontem moudrosti jsou běžné sociální vztahy – dítě má tento problém překryt vztahem učitel-žák. Je lépe problém moudrého rozhodnutí vysvětlit na využití věcném návodu atp.

6. osnovy vyprávění:

a) osnova pro mladší školní věk:

I. David předává vládu synu Šalomounovi

II. Šalomoun žádá moudrost od Hospodina

III. Královo bohatství a učenost

IV. Návštěva královny ze Sáby

b) poznámky a osnova pro starší školní věk:

v bibli je spravedlnost pochopena jako správný vztah k Bohu a k lidem (cadík). Jde o širší pojetí než právně chápaná spravedlnost, ale i v biblicky chápané spravedlnosti je místo pro právo, dokonce Hospodin je garantem práva, a sám také chce soudit podle práva (Ž 98). Můžete dětem naznačit, že pravá matka přiznává právo na život svému dítěti i za cenu, že sama tak o své dítě příjde, a dítě i všechna rodová a společenská zaslíbení – budou přiřčeny jiné ženě.

I. David odkazuje respekt k Božím nařízením

II. Šalomoun prosí o moudrost

III. Bůh vyslýchá a obdarovává i dalšími hodnotami

IV. Spravedlivý rozsudek nesnadného sporu

V. Šalomounova proslulost a bohatství

VI. Šalomounův úpadek (1Kr 11)

VYPRÁVĚNÍ

I. MOTIVAČNÍ UVEDENÍ

Kdybyste měli tu možnost a mohli si třikrát něco přát, co by to bylo? Mysleli byste přitom na budoucnost? A mysleli byste jen na sebe, nebo i na druhé? Sice pohádkovou možnost tří přání nemíváme, ale trochu to přece jen známe: Na čem vám úplně nejvíc záleží? Co je pro vás nejdůležitější? A chcete si o tom rozhodovat sami, nebo do toho může mluvit ještě někdo jiný? Kdo?

II. KONEC DAVIDOVY VLÁDY

David toho zažil hodně, dobrého i zlého. Blíží se konec jeho panování. Co bude dál, kdo převezme královskou odpovědnost? Zájemců, kteří se snaží dostat na trůn, je jen z Davidovy rodiny několik a Boží lid vůbec není jednotný (to jsme viděli posledně).

Když se přiblížil čas Davidovy smrti, zavolal si král svého syna Šalomouna, protože chtěl královské povinnosti a práva předat právě jemu. Poradil mu, co by měl dělat, varoval ho před některými lidmi, ale hlavně mu položil na srdce, co je pro krále nejdůležitější – má-li být dobrým králem Božího lidu: Buď rozhodný a mužný a dbej na to, co ti svěřil Hospodin. Choď po jeho cestách a dodržuj jeho nařízení a přikázání, jeho práva a svědectví, jak jsou zapsána v zákoně Hospodinově.

Šalomoun se zachoval podle jeho slov. Později se o něm vyprávělo, že patří mezi dobré a moudré krále. Pokud takový skutečně byl, začalo to tenkrát tou Davidovou radou: “Dodržuj Hospodinova nařízení a přikázání, práva a svědectví, jak jsou zapsána v zákoně Hospodinově.“

III. ŠALOMOUN ŽÁDÁ OD BOHA MOUDROST

Šalomoun dal v Jeruzalémě stavět Hospodinův chrám. Ale než ho postavili, chodili lidé obětovat na různá návrší. Jednou šel i Šalomoun na jedno takové návrší a přinesl tam Hospodinu obrovskou oběť. V noci pak měl Šalomoun zvláštní sen. Přišel k němu sám Bůh a

nabídl mu: „Přej si, co chceš, a já ti to dám.“

Co si honem přát? A co by člověk nejvíc potřeboval, kdyby byl král? Šalomoun nakonec odpověděl: „Hospodine, ty jsi prokazoval veliké milosrdenství mému otci Davidovi a on jednal podle tvého Slova, upřímně a spravedlivě. Prokazuješ své milosrdenství i mně, jenže já jsem moc mladý a nevím, jak vládnout tak početnému lidu. Dej mi tedy prosím vnímavé srdce, abych rozeznal dobro od zla.“ Bohu se líbilo, že Šalomoun žádal zrovna o toto, vždyť by nebylo divu, kdyby si řekl o veliké bohatství nebo o dlouhatánský život anebo kdyby chtěl, aby pomřeli všichni jeho nepřátelé. „Je dobře, že jsi žádal o rozumnost při soudním jednání,“ řekl Šalomounovi. „Dám ti, oč sis řekl, a navrch přidám i bohatství a slávu. A budeš-li žít podle mých nařízení a přikázání jako David, dám ti i dlouhý život.“

V tom se Šalomoun probudil a uvědomil si, že to byl sen. Vrátil se tedy do Jeruzaléma, přinesl tam Bohu oběti a služebníkům vystrojil hody.

IV. ŠALOMOUNŮV SOUD

Šalomoun žádal rozumnost při soudním jednání, aby rozeznal dobré od zlého. Jak taková moudrost od Boha vypadá? To se ukázalo, když k němu jednou přišly dvě ženy, které se hádaly o dítě. Obě měly mimina, jedna z nich to své však v noci zalehla. Jenže která?

„Pane,“ žalovala jedna z nich, „my dvě bydlíme spolu v jednom domě a nikdo jiný už tam není. Mně se narodil syn, jí za tři dny také. Jenže ten její umřel. Ona však v noci děti vyměnila, sebrala mého syna a svého mi podstrčila. Ráno jsem na to přišla, když jsem si ho pořádně prohlédla.“ Druhá žena se bránila: „Živý syn je můj, tvůj je ten mrtvý!“ První trvala na svém: „Vezmi si mrtvého, živý je můj!“

Král poručil: „Podejte mi meč!“Když ho přinesli, Šalomoun nařídil: „Teď to dítě rozsekněte a každá ať si vezme jednu půlku.“ Tu řekla zděšená matka toho dítěte: „To ho raději dejte jí, jen ho nezabíjejte!“ Druhá (jejíž syn byl mrtvý) však souhlasila: „Jen ho rozetněte, ať není ani její ani můj.“ Když to král uslyšel, řekl: „Dejte to dítě té, co řekla `nezabíjejte ho`, to je jeho pravá matka.“

Lidé si o tom rozsudku brzy vyprávěli a Šalomoun měl pověst moudrého člověka. A Šalomoun skutečně moudrý byl: vždyť měl vnímavé srdce a být moudrý znamená umět rozeznat dobré od zlého a slyšet přitom Boží vůli.

V. ŠALOMOUNOVA SLÁVA A PÁD

Šalomounův věhlas se šířil do daleka. Zemi se dařilo, lid nestrádal hladem ani válkami, Šalomoun dal stavět vznešený chrám a honosný královský palác. Jednou se k němu vypravila královna ze Sáby: přijela s okázalým doprovodem a přivezla hromadu vzácných darů. Byla zvědava na Šalomounovu pověstnou moudrost a na spoustu věcí se chtěla zeptat. Žasla nad nádherou, kterou spatřila: „Překonal jsi moudrostí a blahobytem pověst, která se ke mně donesla. Jak šťastní musejí být všichni, kdo u tebe slouží! Ať je požehnán Hospodin, tvůj Bůh, který tě ustanovil králem.“

Šalomounovo bohatství bylo skutečně závratné. Všechno nádobí, ze kterého pil, bylo ze zlata, protože stříbro v jeho očích nemělo žádnou cenu. Vlastnil loďstvo, které mu vozilo zlato, stříbro, slonovinu, opice a pávy, měl stovky vozů a tisíce jezdeckých koní a všichni návštěvníci a poslové mu přiváželi další a další vzácné dary.

Šalomoun byl slavný a lidé z okolních zemí si jej vážili. Uměl toho využívat, když s nimi obchodoval, ale i jindy. Během doby, po kterou kraloval, si Šalomoun oblíbil princezny a spoustu dalších žen z cizích zemí. Mnoho si jich přivedl do svého paláce a nic nedbal na to, že si s sebou přinesly i své náboženství: dokonce začal jejich bohům a modlám stavět svatyně a oltáře. Hospodin se na Šalomouna rozhněval a výslovně mu zakázal posluhovat cizím božstvům a modlám, Šalomoun si to však dál dělal po svém. Ta tam byla moudrost od Boha: zůstala z ní šikovnost, chytrost, prozíravost, ale to hlavní už scházelo: Boží slovo ztratilo pro Šalomouna veškerou vážnost.

Byl bohatý, žil dlouho, ale království, které sjednotil a vedl, mělo před sebou už jen nemnoho dnů: Šalomounova nevěra zanedlouho způsobí pád.

MODLITBA

Pane Bože, někdy je těžké se rozhodnout, co je pro nás v životě nejdůležitější a po čem vlastně nejvíc toužíme. Prosíme nauč i nás, ať umíme rozeznávat, co je dobré a co je zlé. A když se s někým dostaneme do sporu, ať se řídíme tvým Slovem: protože ty přinášíš do našich srdcí pravou moudrost, pravou milost a lásku. Kéž na tebe nezanevřeme, když strádáme; kéž na tebe nezapomeneme, když se nám vede dobře. Dávej nám moudrost, ať chodíme po tvých cestách. Amen

podněty pro rozhovor:

- může u nás ten, kdo vládne, také soudit lidi?

- co všechno lze od starších generací dědit? Co dědíme ve sboru? Jsou to jen dobré věci, nebo nám rodiče a prarodiče předávali také věci nedobré?

- co předal Šalomounovi David? Co odkázal potomkům Šalomoun? Jenom chrám, nebo i něco jiného?

- můžeme zdědit smysl pro spravedlnost, nebo si ho musíme vypěstovat?

- víte, proč je spravedlnost zobrazována jako žena s váhami v ruce a se zavázanýma očima?

- moudrý jak Šalomoun – o kom se to říká?

- znáte nějaké přísloví, moudré výroky spisovatelů nebo myslitelů? Zapisujete si je? Stačí, abychom se řídili jen podle přísloví?

- přečtěte si text písně Balada velkopáteční (S 297). Jaká moudrost v ní zaznívá?

- může dát dobrou radu i člověk, který chybuje?

- je nějaký rozdíl mezi moudrostí a chytrostí?

- jaké obdarování byste si nejvíc přáli?

Odkaz na pracovní list
13 Salomounova moudrost a sláva
13 Šalomounova moudrost a sláva - st
Odkaz na píseň
Neskládejte v mocných naději
Ozvi se, Pane můj! Já toužím znát tvou vůli
Srdcem celým tebe, Pane, budu ctíti
Není lepší na tom světě nežli Boha ctíti
Vše dobré, co máme (BTS19)
Nám pomoz, Pane milý, tvé slovo správně znát
Moudrost mi, Pane, dávej

Shromáždil člověk prý moudrosti své poklad

Cílová skupina

Starší školní

Mladší školní

Katechetické cykly

Pozvání na cestu Starý zákon 2

Biblický odkaz (kat)

1 Královská 2,1–4

1 Královská 3,1–28

1 Královská 10,1–29